

EUROOPAN UNIONIN JA SEN JÄSENVALTIOIDEN SEKÄ UZBEKISTANIN TASAVALLAN TEHOSTETTU KUMPPANUUS- JA YHTEISTYÖSOPIMUS; ALLEKIRJOITUSVALTUUKSIEN MYÖNTÄMINEN

Asian tausta

Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Uzbekistanin tasavallan välinen kumppanuus on kehittynyt merkittävästi sen jälkeen, kun ensimmäinen kumppanuus- ja yhteistyösopimus tuli voimaan vuonna 1999 (SopS 79/1999). Neuvottelut, joiden tavoitteena on EU:n ja Uzbekistanin yhteistyön tiivistäminen, ovat väline Uzbekistanissa uudistusten edistämiseksi, sillä edistetään EU:n ja Uzbekistanin poliittista vuoropuhelua sekä talouden ja kaupan alan yhteistyötä. Samalla osoitetaan EU:n sitoutumista alueen poliittisten uudistusten tukemiseen.

Uuden sopimuksen neuvottelujen tarkoituksena oli heijastaa Uzbekistanin ja Keski-Aasian kehitystä ja tarjota uusi kunnianhimoinen oikeudellinen kehys tulevalle kumppanuudelle. Nyt neuvoteltu sopimus sisältää uusia yhteistyöalueita ja uudistaa merkittävästi kauppa- ja taloussuhteidemme sääntelykehystä WTO:n sääntöjen ja alueellisten taloussopimusten mukaisesti. Lisäksi se vahvistaa EU:n vuonna 2019 hyväksytyyn Keski-Aasia -strategian toimeenpanoa.

Uzbekistanin kanssa tehty tehostettu kumppanuus- ja yhteistyösopimus on luonteeltaan sekasopimus, joka sisältää sekä jäsenvaltioiden että Euroopan unionin toimivaltaan kuuluvia määräyksiä. Uusi sopimus korvaa vuonna 1999 voimaantulleen osapuolten välisen kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen ja laajentaa osapuolten välistä sopimusperustaa. Vastaava sopimus on tehty Kazakstanin kanssa vuonna 2015 ja se tuli voimaan vuonna 2020. Kirgisian kanssa vastaava sopimus on allekirjoitettu vuonna 2024.

Sopimuksen valmistelu

Sopimusta koskevat neuvottelut käynnistettiin 4. helmikuuta 2019 ja ne saatiin päätökseen kesäkuussa 2022. Neuvotteluteksti parafoitiin heinäkuussa 2022.

Eduskunnalle on annettu sopimusneuvotteluista E-kirje (E 73/2018 vp) 24.7.2018 ja U-kirjelmä (U 68/2020) 26.11.2020. Suuri valiokunta yhtyi ulkoasiainvaliokunnan kannanoton mukaisesti valtioneuvoston U-kirjelmässä esittämään kantaan.

Ulkoministeriö pyysi 25 päivänä helmikuuta 2025 lausunnot liikenne- ja viestintäministeriöltä, maa- ja metsätalousministeriöltä, opetus- ja kulttuuriministeriöltä, oikeusministeriöltä, puolustusministeriöltä, sisäministeriöltä, sosiaali- ja terveysministeriöltä, työ- ja elinkeinoministeriöltä, valtiovarainministeriöltä, ympäristöministeriöltä sekä valtioneuvoston kanslialta sopimuksen allekirjoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta.

Samana päivänä 25 helmikuuta 2025 ulkoministeriö pyysi Ahvenanmaan maakuntahallitukselta lausuntoa, miten se näkee sopimuksen oman toimivaltansa osalta.

Lausunnon antoivat työ- ja elinkeinoministeriö, valtiovarainministeriö, ympäristöministeriö ja Ahvenanmaan maakuntahallitus.

Työ- ja elinkeinoministeriö toteaa, ettei sillä ole erityisiä huomioita allekirjoittamiseen, eikä ole käynyt ilmi, että sopimus aiheuttaisi jotain muita toimenpiteitä ministeriön hallinnonalalla.

Valtiovarainministeriö toteaa, että sopimus käsittää useita sen hallinnonalalle ja toimivaltaan kuuluvia asioita (mm. verotus, tulliyhteistyö, tullivalvonta ja tullirikostorjunta, rahanpesu- ja terrorismin rahoitus). Ministeriö ei näe estettä sopimuksen hyväksymiselle ja katsoo, että sopimus on linjassa muiden vastaavien kumppanuussopimusten kanssa. Allekirjoittamista voidaan siten pitää tarkoituksenmukaisena yhteistyön tehostamiseksi ja tiivistämiseksi. Ministeriön mukaan sopimus sisältää useita lainsäädännön alaan ja eduskunnan toimivaltaan kuuluvia määräyksiä.

Ympäristöministeriö ei näe estettä sopimuksen allekirjoittamiselle ja katsoo, etteivät ne aiheuta erityisiä toimenpiteitä ympäristöministeriön hallinnonalalla.

Ahvenanmaan maakuntahallitus katsoo lausunnossaan, ettei sillä ole näkemystä sopimuksen allekirjoittamiseen, mutta toteaa, että sopimus sisältää määräyksiä, jotka kuuluvat itsehallintolain 18:n pykälän mukaan Ahvenanmaan lainsäädäntävallan piiriin.

Sopimuksen keskeinen sisältö ja tavoitteet

Uusi sopimus toimii oikeudellisena kehyksenä EU:n ja sen jäsenvaltioiden suhteille Uzbekistanin kanssa. Sopimus sisältää EU:n vakiolausekkeet ihmisoikeuksista, Kansainvälisestä rikostuomioistuimesta, joukkotuhoojista, pienaseista ja kevyistä aseista sekä terrorismin torjunnasta. Se kattaa myös yhteistyön muun muassa seuraavilla osa-alueilla: terveys, ympäristö, ilmastonmuutos, energia, verotus, koulutus ja kulttuuri, työmarkkinat, työllisyys- ja sosiaaliasiat, tiede ja teknologia sekä liikenne. Sopimuksessa käsitellään myös oikeusalan yhteistyötä, oikeusvaltioperiaatetta, rahanpesua ja terrorismin rahoitusta sekä järjestäytyneitä rikollisuutta ja korruptiota. Sopimuksen kauppaa koskevien osa-alueiden on mm. tarkoitus vahvistaa parempaa sääntely-ympäristöä maassa.

Sopimus sisältää lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä, kuten esimerkiksi velvoitteen ottaa takaisin omat kansalaiset (15 artikla), joiden on katsottu kuuluvan lainsäädännön alaan, ja näin ollen sopimuksen hyväksyminen ja voimaansaattaminen edellyttävät eduskunnan myötävaikutusta.

Lisäksi esimerkiksi sopimuksen liitteenä olevan pöytäkirjan keskinäisestä hallinnollisesta avunannosta tulliasioissa mukaan hallinnollisen avunannon puitteissa toimitettaisiin Uzbekistanin tasavallan toimivaltaisille viranomaisille myös henkilötietoja. Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen suojasta

säädetään tarkemmin lailla, joten pöytäkirja kuuluu tältä osin eduskunnan toimivaltaan Perustuslain 10 §:n mukaan henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla, joten pöytäkirja kuuluu tältä osin eduskunnan toimivaltaan.

Hallituksen esitys sopimuksen hyväksymisestä ja sen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetaan eduskunnalle sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

Sopimuksen allekirjoittaminen, väliaikainen soveltaminen ja voimaantulo

Sopimus avataan jäsenvaltioiden etukäteen allekirjoitettavaksi 17.9.2025 ja 24.9.2025 pidettävien Coreper II -kokousten marginaaleissa. Euroopan unionin ja Uzbekistanin allekirjoitustilaisuus on suunnitteilla lokakuun alkupuolella 2025.

Sopimus tulee voimaan sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona osapuolet ovat ilmoittaneet toisilleen tätä tarkoitusta varten tarvittavien sisäisten menettelyjensä päätökseen saattamisesta.

Sopimuksen osapuolet voivat soveltaa tätä sopimusta väliaikaisesti kokonaan tai osittain omien sisäisten menettelyjensä mukaisesti. Väliaikainen soveltaminen alkaa sitä päivää seuraavan toisen kuukauden ensimmäisenä päivänä, jona Euroopan unioni ja Uzbekistanin tasavalta antavat toisilleen seuraavat ilmoitukset. Euroopan unionin osalta ilmoitus tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamisesta sekä maininta niistä sopimuksen osista, joita Euroopan unioni ehdottaa sovellettaviksi väliaikaisesti ja Uzbekistanin tasavallan osalta ilmoitus tätä varten tarvittavien sisäisten menettelyjen päätökseen saattamisesta sekä maininta niistä sopimuksen osista, joita Euroopan unioni ehdottaa sovellettaviksi väliaikaisesti, ja jossa se hyväksyy niiden väliaikaisen soveltamisen. Allekirjoittamista koskevaan neuvoston päätökseen on kirjattu väliaikainen soveltaminen ja sen kate sopimuksen osalta, mutta tällä hetkellä on avoinna, tullaanko sopimusta jossain vaiheessa soveltamaan väliaikaisesti.

Toimivalta

Sopimuksen allekirjoitusvaltuuksien myöntäminen kuuluu perustuslain 93 §:n 1 momentin nojalla tasavallan presidentille valtioneuvoston ratkaisuesityksestä.

Esitys

Esitetään, että Tasavallan Presidentti valtuuttaa suurlähettiläs, pysyvä edustaja Jori Arvosen tai hänen estyneenä ollessaan suurlähettiläs Lauri Hirvosen allekirjoittamaan Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden sekä Uzbekistanin tasavallan tehostetun kumppanuus- ja yhteistyösopimuksen.